

На основу члана 44. став 3. и члана 55. став 1. Закона о друштвеној бризи о деци ("Службени гласник РС", бр. 49/92, 29/93, 53/93, 56/93, 28/94, 47/94 и 25/96),
Министар просвете доноси

Правилник о Основама програма предшколског васпитања и образовања деце узраста од три до седам година

*Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС -
Просветни гласник", бр. 6/96 од 20.8.1996. године.*

Члан 1.

Овим правилником утврђују се Основе програма предшколског васпитања и образовања деце узраста од три до седам година.

Члан 2.

Основе програма предшколског васпитања и образовања деце узраста од три до седам година садрже: основе програма предшколског васпитања и образовања деце узраста од три до седам година, као и начин и услове остваривања основа овог програма на језицима националних мањина.

Члан 3.

Основе програма предшколског васпитања и образовања деце узраста од три до седам година одштампане су уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Просветном гласнику".
Број 110-00-00028/96-02
У Београду, 18. јула 1996. године

Министар,
проф. др Драгослав Младеновић, с. р.

ОСНОВЕ ПРОГРАМА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА ДЕЦЕ УЗРАСТА ОД ТРИ ДО СЕДАМ ГОДИНА

Предшколско васпитање и образовање деце узраста од три до седам година темељи се на научним и стручним достигнућима.

Предшколско васпитање је функционално повезано у целину васпитно-образовног система и интегрални је део система друштвене бриге о деци.

Основе програма предшколског васпитања и образовања деце узраста од три до седам година (у даљем тексту: Основе програма) су основе за израду специјализованих програма.

Основе програма заснивају се на различитости ставова, отворености и слободи стваралачког васпитно-образовног процеса у предшколским установама и другим институцијама у којима се организује предшколско васпитање.

Развојне специфичности деце предшколског узраста наглашавају потребу аутономности у програмирању, остваривању и вредновању предшколског васпитања и образовања.

Предшколско васпитање има друштвени карактер по два основа - породица је основна ћелија друштва, а старање о развоју и учењу младих генерација је од виталног значаја за напредак самог друштва.

Савремено друштвено предшколско васпитање и образовање полази и од права родитеља на активно учешће у васпитању детета. Родитељи имају слободу избора постојећих васпитних установа, програма васпитно-образовног рада, организационих облика, као и директног укључивања у процес васпитно-образовног рада.

Примена Основа програма подразумева побољшање основних услова за рад у предшколским установама, утврђивање педагошких стандарда, у складу са могућностима друштва и родитеља као и подизање нивоа стручне оспособљености и мотивације за рад педагошких радника.

ФУНКЦИЈЕ ДРУШТВЕНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Предшколским васпитањем и образовањем се обезбеђује остваривање права детета и задовољавање потреба деце, породице и друштва. Дечје потребе и права су да се роне и живе у средини која ће унапређивати њихово физичко и ментално здравље, у којој ће се осећати прихваћена и вољена, у којој ће постојати најбољи услови за њихов раст, развој и учење.

Предшколско васпитање и образовање је наставак и допуна породичном васпитању, којим се обезбеђује активно учествовање детета, у заједници деце сличне себи, а у условима који су прилагођени њему, његовим могућностима, интересима и развојним потребама. Предшколско васпитање и образовање је отворено за родитеље, њихове утицаје, идеје, потребе и непосредно учешће.

Развијањем способности за самостално учење, рад и креирање, предшколско васпитање и образовање, као први степен васпитно-образовног система, има важну улогу у припремању детета за школу и систематско образовање.

Компензаторском функцијом предшколско васпитање и образовање ублажава разлике међу децом настале у социјалним и културно-економски ускраћеним срединама.

Деци ометеној у развоју предшколско васпитање и образовање пружа, кроз одговарајући корективни поступак, васпитање, бригу и повећану друштвену помоћ.

Даровитој деци кроз посебне васпитне поступке, предшколско васпитање и образовање ствара могућности испољавања и развијања стваралачких способности.

СХВАТАЊА О ДЕТЕТУ И ЊЕГОВОМ РАЗВОЈУ

Основе програма темеље се на хуманистичком схватању природе детета и његовог физичког и духовног развоја. Суштинска одредница је да је дете вредност само по себи, да у себи носи позитивне развојне потенцијале и да је и само чинилац сопственог развоја, социјализације и васпитања.

Срж хуманистичког схватања детета чини истовремено постојање две противуречне компоненте - бити дете и бити будући човек. Ова дијалектичка природа детета, научно утемељена у савременим теоријским и емпиријским сазнањима, дефинише га као активно, интерактивно и креативно биће.

Дете је активно биће по својој биолошкој и психолошкој природи. Активна природа детета се испољава у његовој иницијативности, у спонтаним и експлоративним понашањима и изнад свега, у дечјој игри, као основном облику самоделатности детета.

Снажан показатељ дететове активне природе је његова улога као активног партнера у социјалним интеракцијама. Из тога следи схватање детета као интерактивног бића. По свом наслеђу и природи свог развоја, дете је социјално биће за чије формирање су нужни услови: - социјална средина, социјална интеракција и култура. Од рођења, оно показује селективну осетљивост за подстицаје из социјалног света, селективну пажњу за друге особе, развија активна иницијативна понашања усмерена ка другим особама, успоставља социјалне односе и афективне везе са другим особама и показује социјалну когницију. Интеракција детета има различите облике: сарадњу кроз заједничке активности, комплементарно деловање, опозицију, конфликт и партнерство.

Као активно и интерактивно биће, дете је нужно и креативно биће, које у свим доменима свог понашања ствара и конструише. Знања, моделе понашања и вредности које постоје у његовој средини, дете активно открива и конструише. Нормални услови у физичком, социјалном и културном окружењу условљавају могућност да дете буде способно и за диверзивна, дивергентна и иновативна понашања.

Ове основе програма полазе од детета као физичког, сазнајног, социјалног и афективног бића, које је активно у процесу васпитања. Процес васпитања се темељи на: позитивној

дечијој мотивацији, програмима васпитања и образовања који уважавају узрасне и развојне могућности детета и на евалуацији постигнућа.

Основе програма полазе од поштовања дететове личности, настојећи да се детету пружи прилика да постане свесно својих особености, да их прихвати и развија самостално и кроз социјалне односе са вршњацима и одраслима.

Помоћ, подршка и усмеравање од стране одраслих (васпитача, родитеља) у Основама програма се одређује пре свега, у прилагођавању садржаја дечјим могућностима, уклањању препрека дечјим активностима, охрабривању и вођењу детета у његовим самоактивностима.

Ове основе програма суштину предшколског васпитања и образовања дефинишу као очување, подстицање и оплемењивање спонтаних стваралачких могућности и својстава предшколског детета, захтевајући обезбеђивање услова за нормалан физички, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој.

НАЧЕЛО ЗА ИЗБОР МЕТОДА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Активност од посебног развојног значаја у предшколском узрасту је игра детета, његово играње, његова играчка делатност.

Игра је активност која се рађа из друштвеног положаја малог детета. На уласку у предшколско доба дете, у већем степену но што је било раније, постаје друштвено биће и за себе и за своју околину. Међутим, мало дете није у положају да стварно утиче на збивања која пресудно одређују његово живљење.

Игра је израз напора малог детета да превазиђе раскорак између сопствених могућности и норми понашања које, неминовно, мора да усвоји да би се успешно укључило у друштвену средину.

Игра има низ карактеристика које јој дају водећу улогу у развоју детета:

а) игра је прва манифестација способности детета да сопствено искуство претвори у нешто замишљено и да своју свест употреби на нов и јединствен начин;

б) дете доживљава у игри - истражујући и експериментишући на дупликату стварности - одлучујући прелом када престаје да буде зависно од непосредне унутрашње и спољашње средине. Тај догађај је пресудан за његов целокупни даљи развој људског бића, а нарочито за развој његовог стваралаштва;

в) игра се односи на оне делове стварности који садрже збивања од највећег интереса и значаја за дете. Зато игра носи сопствену мотивацију, њена сврха и циљ су у њој самој, она омогућава слободан избор и одлуку, али истовремено захтева да се дете повинује правилима играња;

г) игра је јединствен чин у коме се активирају сви психички домени и потенцијали малог детета. Због тога, васпитач кроз игру развија, усавршава, оплемењује, култивише: памћење, машту, мишљење, вољу, сазнавање и сл.;

д) игра је и посебан облик учења. Дете тежи да разуме и овлада оним што за њега има лични смисао и значење. Оно има потребу да разуме свет који га окружује и да њиме овлада. Нетачне идеје и тумачења, са становишта одраслог, дете треба да замени на основу интеракције са физичком и социјалном средином (практичном применом, испробавањем, проверавањем и др.). У игри, дете прерађује и присваја стечена искуства и постаје свесно тих искустава.

Зато је важно пружити детету довољно могућности да се спонтано и слободно игра. То захтева да му се пружи довољно доживљаја, искустава, знања и добрих индиректних узора. Дете мора да располаже са довољно времена, простора и материјала за игру; мора да има прилику да нађе партнера за игру.

Стварање општих услова за слободну игру је битан предуслов за њено оплемењивање. А оплемењити дечју игру значи довести је у везу са творевинама културе, пренети је у све оне медије који стоје на располагању одраслима.

Због тога у остваривању Основа програма посебан значај има систем игара (моторичке, музичке, језичке, ликовне, драмске, математичке и сл.).

Игра се култивише (развија и богати) у флексибилној унутрашњој организацији предшколске установе. Иако је васпитна делатност - мање или више - планирана, у току самог извођења ваља узимати у обзир добре спонтане поводе и еластично користити групне, индивидуалне (изузетно и фронталне) облике рада.

МОДЕЛИ И ИЗБОР МОДЕЛА

У Основама програма јединствена и целовита концепција је разрађена у два модела - модел А и модел Б.

- *Модел А* - је отворени систем предшколског васпитања и образовања и садржи: полазиште програма, циљеве, начела, планирање и евалуацију васпитно-образовног рада и улогу васпитача као практичара, креатора, истраживача сопствене праксе.

- *Модел Б* - се ослања на позитивна искуства васпитно-образовне праксе и садржи: начела, циљеве, систем активности, организацију живота и васпитно-образовног рада, сарадњу са породицом и локалном заједницом.

У предшколској установи избор између модела А и Б врши се на нивоу сваког посебног објекта (а не целине предшколске установе), а на основу слободног стручног расправљања: о разликама (и сличностима) између два модела, водећи рачуна о претходном практичном искуству оних који се опредељују; процене предности и недостатака, као и евидентирања проблема који проистичу из избора једног или другог модела; утврђивање начина како решити одређена питања која произлазе из учињеног избора и сл.

Основе програма су основе за израду свих специјализованих програма за различите облике предшколског васпитања и образовања.

Основе програма захтевају увођење педагошке документације, односно, радне књиге за васпитаче и друге облике прописане евиденције.

МОДЕЛ - А

Модел А је концепт програма отвореног система васпитања и образовања.

Полазиште програма је дете, као недељива динамична личност. Васпитач је креатор, истраживач, практичар и критичар сопствене праксе. Овај модел програма дефинише концепцију васпитања и образовања, не задаје програм учења и подучавања.

На основу овог програма, предшколске установе (васпитачи) врше избор услова и подстицаја (садржаја), који ће обезбедити оптималан психички и физички развој деце.

ПОЛАЗИШТЕ ПРОГРАМА

Дете има потребу и право да буде оно што јесте, расте и развија се.

Дете је јединствено биће. Развој детета се не остварује издвојеним деловањем на поједине стране личности или аспекте развоја.

Свако дете учи и развија се сопственим темпом.

Дете је социјално биће и има потребу за одраслима, вршњацима и децом других узраста.

Свако дете има природну потребу да разуме себе и свет који га окружује.

Дете има урођену мотивацију да учи и сазнаје.

Дете учи када за то има лични разлог и када оно што учи за њега има значење.

Учење је процес изграђивања, а не усвајања знања.

Дете учи путем интеракције са социјалном и физичком средином, тако што непрестано мења и прилагођава своја претходна искуства и сазнања.

За дете је игра посебно значајна активност. Она је начин изражавања и специфичан облик учења.

Предшколско дете функционише на основу онога што у датом тренутку јесте, има и уме. Сопственом активношћу, кроз интеракцију са физичком и социјалном средином, оно се потврђује и тиме стиче неопходне претпоставке за проширивање сопствених принципа, за мењање и развој. Дете ће бити спремно да реагује на изазове нових учења и сазнања, ако има могућности да дела, мисли и изражава се у складу са својим тренутним моћима и ако је прихваћено и уважено такво какво јесте.

Свако дете у предшколској установи је особена личност, оно има свој начин мишљења, осећања, делања, сопствене потребе, навике и интересовања и своје особено искуство. Васпитни поступак који полази од поштовања дететове личности, мора пружити прилику сваком детету да буде "своје", мора му помоћи да постане свесно својих особености, да их прихвати и развија се сопственим темпом (васпитно-образовни поступак не треба да по унапред испланираном следу усмерава развој целе групе деце).

Дете реагује целим својим бићем, те је подстицање оптималног и хармоничног развоја детета немогуће деловањем само на поједине стране његове личности или аспекте развоја.

За укупан развој детета пресудну улогу има социјална интеракција - социјални односи са одраслима и вршњацима.

Дете предшколског узраста јасно и готово непрестано испољава потребу да разуме свет који га окружује и да њиме овлада. Оно има идеје о стварима и тумачења за појаве и догађања које је формирало на основу ранијих искустава. Нетачни одговори детета са становишта одраслог не могу се заменити "тачним" готовим одговорима. Дете треба да их замени на основу интеракције са физичком и социјалном средином - практичном применом, испробавањем, проверавањем, образлагањем и др.

Дете тежи да разуме и овлада оним што за њега има лични смисао и значење. За таква учења није га потребно споља "мотивисати" али, то не значи, да децу треба препустити самима себи. Постоји суштинска разлика између изазова који пружа пример одраслог, детета, нивоа информације, и излагања готових знања које деца треба да усвоје.

Специфичан и посебно вредан облик учења предшколског детета је игра. У њој оно, ангажујући све своје капацитете, прерађује и присваја стечена искуства, што значи да истовремено постаје свесно тих искустава (емоционалних, социјалних, когнитивних...).

Предшколска установа мора да обезбеди довољно простора, материјалних средстава и повољну климу за слободну игру деце, да је култивише индиректним узорима из уметности и других домена људског стваралаштва.

ОПШТИ ЦИЉ И ЦИЉЕВИ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА

Полазећи од природе детета и његовог развоја, као и од могућности и функција предшколске установе општи циљ предшколског васпитања и образовања је да се допринесе целовитом развоју детета предшколског узраста, тако што ће му пружити услове и подстицаје да развија своје способности и својства личности, проширује искуства и изграђује сазнања о себи, другим људима и свету.

Општи циљ предшколског васпитања може се превести у три групе циљева, који истовремено означавају три глобалне сфере развоја и васпитања детета: упознавање и овладавање самим собом, развијање односа и сазнања о другим људима и изграђивање сазнања о околини и начинима деловања на њу.

Циљеви предшколског васпитања и образовања су да дете:

1. открива, упознаје самога себе - да разликује делове тела, упознаје своје потребе, опажања, осећања и мисли; открива, изграђује и овладава различитим начинима изражавања: телом, покретом и гестом, ликовно и пластично, музички и вербално; истражује и прихвата своје моћи и границе као основу поверења у себе; проширује своје моћи и границе, деловањем на средину и интеракцијом са другима; помоћу уметничких медија и кроз игру развија своје креативне потенцијале;

2. развија односе и стиче искуства и сазнања о другим људима - да на основу сигурности и поверења у себе гради отвореност и поверење према другима; упознаје и разуме правила понашања и опхођења у групи и средини у којој живи и изграђује елементарне моралне норме; научи да препозна и уважи потребе и осећања других; развија пријатељске и сарадничке односе са вршњацима и одраслима; проширује искуства и продубљује разумевање друштвене и културне стварности (људски род, социјалне институције, обичаје и традиције, културне разлике); користи и развија различите начине комуникације са другим људима; учи да саслуша и уважи идеје и мишљења других али и да им супротстави своје гледиште; развија способности преговарања и договарања;

3. сазнаје свет око себе и развија начине деловања на њега - да открива и упознаје својства и одлике предмета и појава у својој околини на основу сопствене активности (посматрања, поређења, практичних радњи, истраживања, испробавања и проверавања претпоставки, функционалних и конструктивних игара) градећи диференцирану слику света; развија интелектуалну самосталност кроз самостално изношење својих идеја, испробавањем, ослобађањем доминације перцептивних информација; оспособљава да на конструктиван и креативан начин користи предмете и информације.

Сфере дететовог деловања, сазнања и развоја се преклапају и узајамно условљавају: дете открива своје моћи и границе управо у интеракцији са физичком и социјалном средином исто као што његови односи са социјалном средином и сналажење у материјалном свету зависе од тога колико познаје самог себе и колико је у стању да своје поступке усклади са информацијама које добија из средине.

Циљеви се с једне стране односе на постигнућа - развојне исходе или изграђена сазнања а с друге, на делање - акције и интеракције, који воде изграђивању сазнања и развојним постигнућима.

Имајући у виду циљеве васпитања, а полазећи увек од конкретне деце и њихове животне ситуације, постављају се задаци за индиректне и директне васпитне релације.

У превођењу циљева у задатке приликом планирања сопствених васпитних акција васпитач се далеко више ослања на другу групу циљева. (Једном активношћу се не може "развијати радозналост, самосталност" или "логично мишљење", могу се само стварати услови и подстицаји за такве акције детета које ће тек дугорочно моћи да воде развијању радозналости, самосталности и логичког мишљења).

Васпитни циљеви остварују се у предшколској установи кроз низ спонтаних ситуација, слободно одабраних или заједнички планираних активности (животно-практичних, говорних, друштвених, игровних, спортско-рекреативних, уметничких, изражајно-стваралачких, истраживачко-сазнајних...), при чему се користе различита средства (сопствено тело, усмени и писани језик, ликовни, пластични и визуелни медији, музика и плес, математика), материјали (предмети свакодневне употребе, игровни и дидактички материјали, продукти културе и уметности) и методе (посматрање, испробавање и истраживање, изражавање, вежбање, стварање).

НАЧЕЛА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА И УЛОГА ВАСПИТАЧА

У складу са полазиштем овог програма основна начела васпитно-образовног рада су:

1. Начело поштовања другог

Поштовање личности детета подразумева самопоштовање васпитача и поштовање других људи (посебно колега и родитеља) и разумевање и уважавање развојне чињенице да дете постаје личност на основу тога што га други (родитељи, васпитачи) сматрају таквим и поступају у складу са тим. Поштовање овог начела је основа демократских односа у васпитању. То изискује уважавање и подстицање права да самостално дела, бира, износи своје мишљење и осећања, права да учи и развија се на свој начин, сопственим темпом. Ово начело подразумева спремност и способност да се дете упозна и разуме.

2. Начело ангажованости

Квалитетна васпитна релација мора да буде не само свесна и намерна већ и лично ангажована, посвећена. То значи да укупан однос васпитача и деце, њихове интеракције и комуникације, како по форми тако и по садржају морају бити смисаони и за децу и за васпитача. Ангажованост и посвећеност значе, било да се ради о детету или о одраслом, више од спољашње "запослености" и површне "сентименталности"; они подразумевају трагање са личним значењем, одговором на сопствена питања и дилеме. Васпитач може бити далеко више ангажован и посвећен када наизглед "ништа не ради" када посматра дете или групу деце са тежњом да разуме значење и мотиве неке њихове активности него када излаже унапред припремљен садржај; исто, као што дете може бити ментално ангажовано и онда када није физички активно.

3. Начело животности

Начело упућује на уважавање животног искуства детета и отварање установе према породици и друштвеној средини, њену трансформацију у место заједничког живљења деце и одраслих. Предшколска установа би требало да буде место где дете сусреће и прибавља непосредна различита животна искуства (а не само да бива подучавано). Уважавање овог начела тражи супротстављање безличности и униформности улоге васпитача. Васпитач највише васпитава оним што јесте као личност и оним што уме да ради.

4. Начело реалистичности

Разумевање детета и његовог развоја, разумевање природе, функције и домета васпитања у предшколској установи и разумевања сопствене улоге васпитача, претпоставке

су за изграђивање реалног односа према себи самом, деци и околностима у којима се васпитно-образовни процес одвија. То значи бити реалан у захтевима и очекивањима која се постављају деци али и самом себи.

5. Начело доследности

Доследност проистиче из континуитета (повезаности) и смислености. То не значи бити увек исти или поступати на исти начин, већ делати у складу са побудама и консеквенцама. Доследан поступак тежи хармонији између циљева, задатака, акција које покрећу и ефеката до којих доводе. Ова релација између васпитних циљева и задатака који се постављају, сопствене васпитне праксе и процењених ефеката код деце је поље непрестаног преиспитивања и истраживања васпитача.

УЛОГА ВАСПИТАЧА

У складу са циљевима и начелима улога васпитача је да:

1. ствара услове за квалитетан живот, учење и развој деце, тако што ће:

- организовати физичку средину (простор, средства, материјале),
- организовати социјалну средину (начин груписања деце, временску организацију живота у установи и ван ње, ствара општу социјалну климу);

2. директно подстиче развој деце и учење тако што ће:

- пружати подршку, помоћ и информације,
- договарати се и учествовати у заједничким активностима,
- моделовати понашање, поступке, технике,
- предлагати активности, начине рада,
- пружати повратне информације.

Структура и начин коришћења простора и материјала, социјални састав, правила и норме који регулишу социјалне односе и укупан живот у предшколској установи чине битан део "скривеног програма институције". Због тога се организација физичке и социјалне средине не може одвајати од укупног васпитно-образовног делања нити би смела да буде унапред униформно постављена полазећи од непедagoшких критеријума (економских и др.).

Индиректне васпитне интервенције - структурирање простора и материјала, временска организација активности и посебно начин груписања деце и отвореност установе, чине битан део васпитног програма и не могу се посматрати независно од основних начела и циљева предшколског васпитања нити прописати униформно за све средине и услове. Садржај и ритам живота у установи, начин коришћења простора и материјала, правила понашања, однос према игри и учењу треба да буду смисаони, реалистични и доследни, како за децу тако и за одрасле - васпитаче, родитеље и друге.

Васпитач омогућава деци у предшколској установи да се сусрећу и са: индивидуалним приступом, радом у малим групама, фронталним радом, игром у сталним и повременим кутићима, формалним и неформалним групама, са децом истог и мешовитог узраста и људима различитог статуса, занимања и опхођења.

Васпитач омогућава услове који ће индиректно водити децу да сама закључују, да их пореде и сукобљавају са закључцима и мишљењем других, и практично их проверавају. Тек када је сигуран да деца поседују сопствено мишљење и доживљај одређене проблематике, деци нуди и сопствено мишљење, односно искуство других људи. Васпитач своје предлоге треба да даје онда када деца сама питају, када процени да деца више немају сопствених идеја, када жели да дечје искуство прошири за још неку могућност. Он пажљиво бира дирекције и упутства а самој деци препушта чар открића.

За изграђивање сазнања посебно су значајне интеракције међу децом у малим групама. Усмерена на један предмет сазнања деца износе идеје, допуњују једни друге или сукобљавају мишљења, долазе до заједничких решења. Улога васпитача је да ствара услове за такве конструктивне размене међу децом, организацијом рада у малим групама и сопственим партнерским и неауторитарним ставом.

ПЛАНИРАЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Васпитач, као креатор програма васпитно-образовног рада у васпитној групи и истраживач сопствене васпитне праксе, планира укупан рад и васпитну средину, полазећи од посматрања и разумевања одређене деце у посебним условима, дела у складу са тим планом и процењује његове ефекте и ваљаност.

Планирање васпитно-образовног рада је условљено: општом концепцијом васпитања, организацијом живота у предшколској установи, дужином боравка деце, формирањем васпитних група и структуром простора.

Планирање педагошког рада се одвија на три нивоа: на нивоу васпитне групе, нивоу мање групе деце и нивоу индивидуалног детета.

Планирање у духу начела васпитног деловања уважава одређено дете (децу), укључује их у сам процес стварања плана, реалистично је у циљевима и адекватно у начинима њиховог остваривања.

Планирању васпитно-образовног рада претходи систематско праћење: посматрање, слушање, спремност и способност да се свако дете упозна и разуме.

План представља хипотезу која садржи предлоге за васпитне акције са претпостављеним (жељеним, очекиваним) ефектима.

Васпитно-образовни рад се планира на основу уочених интересовања деце (детета), проблема или уочених тешкоћа.

У отвореном систему васпитања детаљан програм учења и образовања није дат унапред, већ настаје у интеракцији деце, одраслих и средине у којој бораве. Стога је планирање континуиран процес, саставни део васпитне праксе, а не формалан, унапред дат и сврха сам себи.

Да би планирање васпитних интервенција било смислено и функционално, васпитач мора претходно добро да познаје децу, њихова искуства, знања, потребе и интересовања.

План треба схватити као хипотезу коју ће васпитач накнадним праћењем, посматрањем и анализом проверити и утврдити колико то што је планирано стварно доводи до жељених ефеката. Ово посматрање је основа за евалуацију планираног, а резултат саме евалуације је полазиште за даље планирање.

На практичном плану, планирање васпитног рада не полази само од питања шта и како ("шта ћу да радим", "шта желим да постигнем", "како да створим услове за то"...), него истовремено и од питања зашто ("зашто желим баш то да постигнем", "зашто планирам такав начин рада"...). Бављењем овим питањем води евалуацији самог планирања, преиспитивању да ли су и у ком степену планиране конкретне акције, сагласне са претпоставкама о детету, његовом учењу и развоју, циљевима васпитања и начелима васпитно-образовног рада.

Планирати је могуће тематски, као и по васпитно-образовним областима. Тематско планирање (рад по пројектима или центрима интересовања) сагласно је са основним претпоставкама и концепцијом васпитања и образовања ових основа програма. Исто тако, могуће је планирати и следећи дисциплинарни приступ, посебно ако се активности из више различитих подручја (области) или различити материјали и активности у оквиру исте области нуде као избор деци.

У планирању као и у практичном раду у групи, важно је доследно следити циклус: посматрање (познавање и разумевање деце и то не само глобално него у различитим конкретним ситуацијама и у вези са специфичним циљевима васпитања) - планирање (на основу опаженог и процењеног) - делање (директне и индиректне интервенције васпитача) - праћење и процена ефеката деловања (која постаје основа за даља планирања).

Евалуација је срж ангажовања, посвећења и освешћења у васпитном деловању.

Евалуација је средство и пут професионалног развоја - саставни део учења и усавршавања педагошког радника.

Евалуација има педагошку сврху и оправдање само ако помаже самоевалуацији (самоосвешћењу) онога који се вреднује и онога који процењује.

Самоевалуација је процена односа између намере васпитача, његовог деловања и постигнутих ефеката.

Евалуација је и потенцијални саставни део учења предшколског детета који води освешћивању знања (свест да нешто знам).

У педагошкој пракси васпитач има одређене намере, очекивања и циљеве, и дела у име и због њих; жели да зна да ли се те намере и циљеви остварују, очекивања испуњавају и ако не зашто не?

Праћење и процена развоја деце, њиховог понашања, потреба, напредовања у развоју, али и тешкоћа које имају, управо имају функцију у планирању васпитног рада и процени његове ваљаности и адекватности.

Иако сваки практичар неминовно вреднује и децу и сопствени рад, те спонтане евалуације не морају бити (и по правилу нису) увек поуздане, тачне и сигурне, нити аутоматски доводе до освешћивања и самокорекције у складу са увидима. Због тога је веома корисна професионална критика, узајамна и заједничка евалуација групе васпитача - посебно ако се заснива на снимљеном материјалу, отвореној, толерантној и демократској расправи са аргументима.

Евалуација је и саставни део сваког учења, па и учења предшколског детета. То је аспект учења који води освешћивању знања. Подстицање смисаоног учења код деце, води развоју интегрисане и зреле личности. Подржавање и стимулисање свести о сопственом знању један је од битних задатака васпитача. Конструктивне размене и интеракције међу децом у малим групама, заједничко решавање проблема и партнерске интервенције васпитача, помажу такве интеракције. Са друге стране, васпитач подстиче дечје самоувиде, њихову свест о сопственом знању, сопственим примером: тако што описује, образлаже и процењује сопствене поступке али и поступке и начине рада детета.

ИЗБОР И ПЛАНИРАЊЕ САДРЖАЈА ОБРАЗОВАЊА

"Деца уче оно што живе". Какву ће слику о себи, другима и о свету деца да изграде у дечјем вртићу, зависи од тога какав "свет" чини предшколска установа. Садржај живота у предшколској установи је истовремено у највећој мери и садржај образовања које му се нуди. Због тога се избор и планирање садржаја образовања у предшколској установи не може свести само на издвојене секвенце у форми планираних активности из појединих подручја (области) васпитно-образовног рада.

Садржај образовања не чине само знања о себи, другима и свету у коме живимо, већ исто тако, па чак и пре знања "да" - умећа, вештине, способности. Најбољи пример ове друге врсте знања је језик, односно језици: и прво знамо да говоримо па тек пишемо, читамо а тек потом изграђујемо знања о језику. Начини изражавања и општења, вештине па чак и конвенције и вредности уче се практичним, проживљеним искуством, делањем а не као издвојена, готова знања која се могу "одједном усвојити".

Учење је процес активне конструкције и реконструкције знања. Почетак било ког учења није незнање већ претходно знање, резултат ранијих искустава и учења. Учење има сопствену, унутрашњу мотивацију, оно је вођено и покренуто личним смислом, потребама и интересовањима. Стога је улога васпитача у процесу учења деце више улога посредника и помагача него директног извора знања. Она подразумева праћење, препознавање и откривање онога што деца знају, њихових потреба и интересовања и тек на основу тога планирање средине, материјала и активности који могу бити подстицај и прилика за нова учења али и за ширење и стварање нових потреба и интересовања.

У избору и планирању садржаја образовања васпитач се руководи истим начелима која важе за целину васпитно-образовног рада, уз уважавање природе врста знања као и њихове културне специфичности и значаја.

Извори садржаја налазе се пре свега у реалном животном контексту детета, како у детету тако и ван њега, а тек потом су то скупови знања и умећа похрањени у наукама, уметности, усменој, писаној и материјалној традицији, који пре служе васпитачу као извор идеја за планирање и организацију васпитно-образовног рада него што могу бити дословни садржаји који се саопштавају деци.

УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ

Полазећи од овог модела Основа програма, тимови у предшколским установама развијају конкретне програме за и са својим групама деце. Реализација овакве концепције предшколског програма подразумева практичаре као истраживаче и креаторе/евалуаторе сопствене праксе. То је процес који значи трансформацију и предшколске установе као институције и васпитне праксе која се у њој остварује али и професионални развој практичара.

Основне претпоставке за такав процес су:

1. довољно времена,
2. обука васпитача у виду инструктивних семинара,
3. покретање и подршка акционим истраживањима на нивоу предшколских установа,
4. стална стручна помоћ,
5. даље развијање теоријских схватања о отвореном предшколском систему васпитања и образовања.

МОДЕЛ - Б

Модел Б садржи: начела, циљеве система активности, делимично програмске садржаје, организацију живота, сарадњу са породицом и локалном заједницом.

НАЧЕЛА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Начела предшколског васпитања и образовања указују на основна обележја васпитно-образовног рада са предшколском децом и служе као оријентација за припремање, организацију, извођење и вредновање тог рада.

а) Начело целовитости и интегритета

Ово начело се заснива на схватању о јединству и међузависности телесног и духовног, наслеђеног и стеченог, емоционалног и социјалног, индивидуалног и друштвеног развоја личности. Дете је увек више него њихов прости збир, због чега треба избегавати васпитно-образовне утицаје само на један аспект како се не би изгубила из вида јединствена организација и тоталитет деље личности. Хармоничном развоју детета треба да доприноси свака васпитно-образовна ситуација, област, садржај, структурни елемент (распоред дана, активност), у породици, предшколској установи и друштвеној средини у којој се дете креће.

Наведени захтев истовремено значи да садржаји које деца упознају кроз организоване активности, не смеју никада постати циљ сами себи, нити се циљеви васпитно-образовног рада смеју ограничити само на то да дете стекне неки појам или усвоји одређену вештину и навику.

б) Начело оријентације ка општим циљевима

Предшколско васпитање и образовање треба да се усмери ка општим и фундаменталним циљевима - развоју најважнијих способности и карактерних црта личности којима треба да се постави одговарајућа основа, а сваки садржај се процењује према доприносу развоју детета у целини.

Васпитање тежи циљевима који се дефинишу из дугорочне развојне перспективе деце, као што су емоционална стабилност, самосталност, позитивна слика коју стичу о себи и својој околини, радозналост, иницијативност, креативне црте личности и сл.

в) Начело праћења и подстицања дечјег развоја

Уважавајући поставку да је за свако развојно постигнуће потребан одређен степен зрелости и да код деце постоје најпогоднији периоди (периоди осетљивости) за учење, истиче се захтев да васпитање и образовање треба да прате дечји развој али на посебан начин - идући испред њега. Подстицаји васпитача треба да се крећу у развојној наредној зони, тако што ће у његове, активности детета да уносе елементе који су непосредно повезани са битним својствима личности које тек треба да се појаве. Тако би се постигло својеврсно убрзавање тока дечјег развоја ради његовог преласка на више нивое, али и усклађено са његовом амплификацијом - појачавањем, ради достизања највишег могућег нивоа формираности, оних психолошких квалитета и способности за које је дете у том тренутку способно.

У складу са тим поставља се и захтев за уважавање законитости развоја интелектуалних функција што подразумева да се искуствено порекло одређених схема може налазити у

претходним активностима знатно различитим по структури од схема које су вежбане или које се примећују на одређеном узрасту (нпр. можда се ликовни израз детета може боље унапредити причањем маштовитих прича него директним увежбавањем перцепције и ликовних техника). Код детета треба вежбати оно што је у одређеном тренутку изазвало максималну пажњу, без обзира што сврха одређене радње није одмах видљива.

г) Начело активности и животности

Ефективност овог начела је у директној сразмери са квантитетом и квалитетом дечје активности, из чега произлази захтев да деца буду стално нечим ангажована, имајући при томе иницијативу, заинтересованост и снажну мотивацију.

Да би упознало ствари, дете треба да делује на њих, односно да их трансформише, почев од најелементарнијих сензомоторних акција до најфинијих интелектуалних операција, које су још увек акције (удруживање, ређање, довођење у кореспонденцију, итд.), али интериоризоване и извршаване у мислима. Исто тако, учење увек треба да започиње на неком интуитивном нивоу а касније да прелази на аналитичке поступке.

Дете своја знања у највећој мери стиче узгредно, као споредан производ спонтаног учења у игри или у некој практичној делатности. Оно усваја само оно што му је тренутно потребно за активност коју врши или намерава да изврши. Искуства која дете стиче потребно је повезати са социјалним контекстом у којем дете живи и указивати на њихову практичну употребљивост у животним ситуацијама.

д) Начело доминације игара и игровних поступака

Између игре и развоја постоји међусобна условљеност; док развој отвара нове могућности игри, она, са своје стране, потпомаже његов природан ток. Свака фаза, кроз коју пролази развитак детета, означена је "експлозијом" активности које га за извесно време потпуно обузимају.

На тај начин основне психичке промене које се могу запазити у одређеном периоду развоја детета најнепосредније зависе од садржаја и интензитета играња, а сукцесија игара означава његово функционално напредовање ка вишим стадијумима развоја.

Имајући у виду наведену законитост поставља се захтев да дух игре треба да прожима све дечје активности и одређује основна обележја структуре васпитно-образовног процеса који се организује на овим узрастима. Игра омогућава да основа васпитног поступка постане интерес деце за активно укључивање у живот и средину која их окружује, на њима доступан начин, као и да се за мотивацију развоја и учења искористи оно што већ носе у себи - радозналост, жеђ за сазнањем и потребу за стваралачким изражавањем. Поштовање духа игре, пре свега - добровољности, слободе и самосталности, пружа деци прилику да непосредније, потпуније и активније учествују у процесу сопственог васпитања и образовања, да се питају и да одлучују о најважнијим питањима свог живота и рада у складу са својим нарастајућим могућностима.

ђ) Начело усклађености са узрасним и индивидуалним карактеристикама деце

Да би васпитање и образовање били целисходни, сваки садржај и активност треба да буду понуђени деци и у право време и на одговарајући начин, прилагођено њиховим могућностима, темпу за који су способни, психичкој структури и актуелном искуству, потребама и интересовањима, као полазној основи за стицање нових искустава и за даљи развој потреба и интересовања.

Деца су различита, јер свако од њих представља јединствену и непоновљиву људску јединку. Дете има своје личне интелектуалне, афективне, социјалне, физичке и друге карактеристике (склоности, жеље, очекивања, мотиве, темперамент, емоције, црте карактера, навике, независност, начин реаговања на спољашње утицаје, темпо развоја, здравствено стање итд.), своје специфично искуство, као и посебан начин на који се изражава и ступа у додир са својом друштвеном и природном средином. Да би васпитно-образовни поступци васпитача и утицаји које врши били подстицај, подршка и помоћ дечјем развоју, они треба да иду у сусрет поменутиим особеностима и усклађују се са њима.

е) Начело постепеног осамостаљивања деце

Осамостаљивање деце тече постепено и повезано је са поступцима који обезбеђују све већу независност од услуга одраслих. Зато васпитач уместо детета, не би требало да чини ништа што је оно способно само да учини, осим да га, ако затреба - мотивише.

Од преношења готових сазнања важније је оспособити дете да их самостално стиче, од решења специфичних проблема значајније је научити га да решава проблеме уопште, од

уклањања тешкоћа и препрека на које дете наилази, корисније је да оно стекне вештину превазилажења ослањањем на сопствене снаге.

За то су, поред подстицања самосталности потребни и одговарајући стимулативни поступци, активне методе и захтеви према деци који се повећавају у складу са њиховим нарастајућим могућностима како би произвели што оптималнији развојни учинак.

ж) Начело социјалне интеграције и континуитета

Живљење се превасходно састоји од социјалног искуства, због чега су развој и учење детета као појединца неодвојиви од његових међусобних односа са одраслима, с вршњацима и другом децом. Ови процеси су могући само захваљујући успешној интеграцији у групу вршњака и друштвену заједницу којој оно припада. Утицаји на дете не морају увек ићи непосредно од васпитача, већ и преко мале заједнице деце, што му олакшава уклапање у друштвене оквири и налажење правих подстицаја да испољи оно што носи у себи.

Поред тога, треба задовољити и захтев за прилагодљивошћу специфичним условима социо-културних слојева и региона у којима деца расту. То је било потребно да се не би угрожавао тзв. "егзистенцијални континуитет", односно, повезаност искуства које деца стичу унутар друштвеног контекста у коме се подижу и искуства које се предвиђа плановима и програмима васпитно-образовног рада у предшколским установама.

ЦИЉЕВИ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ

Основни циљ је целовит развој укупних потенцијала детета и напредовање у сваком од његових аспеката, уз проширивање, односно, квалитативно усавршавање оних домена које је већ освојило. Тежи се формирању еманциповане личности, свесне себе и својих потенцијала, своје друштвене и природне средине, личности која је отворена, комуникативна, конструктивна и креативна, задовољна, која се руководи хуманим вредностима и тежњама, код које су уравнотежене интелектуална, емоционална и социјална својства, однеговане аутентичне потребе, развијене личне карактерне црте као и индивидуалне склоности и способности.

Ови циљеви се остварују кроз систем активности који доприноси остваривању појединих аспеката развоја и дечје личности у целини, будући да теже стицању искуства и сазнања, а остварују се у складу са потребама и могућностима сваког конкретног детета.

Циљеви система активности

Физички развој

а) Циљеви телесних активности

Развој моторике

Здраво, физички добро и складно развијено дете.

Боље и економичније функционисање и јачање организма.

Стицање богатог моторичког искуства (утисака о физичком свету прикупљених захваљујући кретању кроз њега, деловању у њему и манипулативним активностима) повезаним са осталим врстама искуства.

Упознавање сопственог тела, његовог изгледа и схеме (сличности и разлике са телом других људи).

Подстицање развоја латерализације, односно доминације оне половине моздане хемисфере која управља развојно највишим функцијама код детета (урођене деснорукости или леворукости).

Развој телесних својстава: брзине, окретности, гipкости, снаге, издржљивости, прецизности и др.

Слободно, ефикасно и грациозно владање својом моториком и економичност у трошењу мишићне енергије и снаге.

Развој стабилности која подразумева флексибилност у заузимању разних положаја тела и удова приликом промена у центру гравитације и ослонца тела.

Способност да се брзо и исправно поврати поремећена стабилност одговарајућим покретима тела и удова, као што су окретање, увијање, савијање, протезање, њихање и сл.

Успостављање равнотеже приликом стајања (нормално, на рукама), котрљања (напред, назад, у страну), заустављања из покрета, доскока са различитим положајем руку.

Одржавање стања апарата за кретање, посебно зглобова, веза и мишића.

Формирање и учвршћивање способности овладавања простором кроз кретање у њему, које је координирано, складно, грациозно, уравнотежено и ритмично.

Развијање богатог репертоара усавршених кретања и радњи, применљивих за разне сврхе и услове деловања.

Развијање свих мишићних група (трупа, кичме, стомака, ногу, раменог појаса, руку, шаке, прстију, стопала, врата, очију и лица, као и мишића и спојева свих унутрашњих органа), посебно мишића-опружача.

Оспособљеност за руковање предметима уз помоћ крупних мишићних група.

Развој све сложенијих, прецизнијих, ефикаснијих и економичнијих покрета и радњи које ангажују само поједине групе мишића или ситне мишиће, када је за то створена основа развојем крупних мишићних група.

Јачање дисајне мускулатуре, развој покрета грудног коша, оспособљеност за дубље дисање и економично трошење ваздуха, стабилност ритма дисања, повећавање капацитета плућа.

Стварање услова за правилан развој нервног система.

Припремљеност детета за физичке напоре који га очекују у основној школи.

Постављање основе за даљи физички развој у складу са могућностима детета.

б) Циљеви перцептивних активности

Усавршавање функција чулних органа: вида (боје, облици, димензије, конфигурације, положај и правци кретања у простору), слуха (јачине звука, правац из кога долази, висина), додира (температура, препознавање особина материје додиром), мириса (обичних мириса и мириса цвећа, односно, мириса парфема) и укуса (основних).

Усвајање сензорних еталона, односно, унутрашњих слика одређених својстава предмета и појава које ће имати функцију модела за њихово препознавање, као што су:

- облик - круг, квадрат, троугао, лопта, коцка, ваљак, итд.;
- боја - седам боја спектра, као и црна и бела боја;
- величина - велико, мало, широко, уско, дугачко, кратко, итд.;
- положај у простору - лево, десно, право, у, на, поред, изнад, испод, итд.;
- звук - високи и ниски тонови, гласни и тихи, дуги и кратки итд.;
- додир - тврдо и меко, глатко и рапаво, топло и хладно итд.;
- мирис - карактеристични пријатни и непријатни мириси;
- укус - слатко, слано, кисело, горко итд.

Оспособљеност за коришћење перцептивних и мисаоних поступака за тачно, детаљно, али и целовито опажање и испитивање предмета, појава и процеса, као и њихових разноврсних својстава и односа.

Познавање ограничења својих чула, односно формирање вести о могућностима да она могу под одређеним условима наводити и на погрешне закључке.

Оспособљеност за самоконтролу приликом интерпретирања чулних утисака тако што ће се дете научити да предмете и појаве представља себи другачије, на начин који противречи његовој тежњи за перцептивним ослонцем, примењујући истовремено неколико алтернативних начина.

Постепено превазилажење особености дечјег мишљења које деформишу опажање, као што је синкретичко, глобално опажање, субјективност и везаност за појавно, неспособност да се у једном тренутку води рачуна о више аспеката ситуације.

Развијање координације између појединих чула, као и перцепције и моторике (очију и горњих и доњих екстремитета).

в) Циљеви здравствено-хигијенских активности

Правилан раст и развој дечјег организма, очување и јачање дечјег телесног и менталног здравља.

Разумевање основних захтева за чување здравља, као што су свакодневно вежбање, одмор, правилна исхрана и хигијена, као и мотивисаност за њихово извршавање.

Самосталност у задовољавању хигијенских потреба.

"Очеличеност" организма, односно, постојање отпорности према променама у климатским условима (топлоти, хладноћи, ветру и влази).

Навика да се спава поред отвореног прозора и свакодневно креће на свежем ваздуху.

Дисање кроз нос уз одвикавање од дисања на уста. Правилан развој функције коже у погледу терморегулације дисања.

Правилно и правовремено окоштавање, јачање и формирање еластичног кичменог стуба, развој свода стопала и учвршћивање коштано-везивног апарата.

Правилан положај тела приликом седења, стајања, ходања и вршења одређених радњи ради предупредивања поремећаја моторике и телесних деформитета (посебно кичменог стуба и стопала).

Познавање правила личне хигијене, изграђивање и учвршћивање хигијенских навика (прање руку и старање о чистоћи тела, одеће, обуће и околине).

Навика на правилан сан и одмор.

Навика на правилну и умерену исхрану.

Социјално-емоционални развој

а) Циљеви друштвених активности

Шире, сређеније и зрелије социјално искуство од онога које је дете стекло у породици, које подразумева почетак разумевања других људи, њихове делатности и основног друштвеног односа у ужој друштвеној заједници у којој одраста.

Познавање и разумевање друштвених догађаја и друштвеног живота своје средине и, сразмерно могућностима, активно укључивање путем интеракције са вршњацима и одраслима, уз изграђивање задовољавајућег репертоара улога неопходних за сналажење у најразноврснијим друштвеним ситуацијама.

Стварање основа за објективније постављање у социјалним односима, што подразумева да дете постане осетљивије и увиђавније за ставове других људи које треба поштовати.

Схватање смисла усклађивања својих жеља и потреба са жељама и потребама других људи и спремност на примање и давање, као и стварање компромиса.

Способност за интеракцију са другим у датом социјалном контексту.

Способност за успостављање вербалне и невербалне комуникације и контакта са особама других социјалних структура и група (непознате деце, деце другог пола, одраслих људи, странаца и сл.).

СТИЦАЊЕ ИСКУСТВА У САМОСТАЛНОМ И КОНСТРУКТИВНОМ РАЗРЕШАВАЊУ КОНФЛИКАТА У ВАСПИТНОЈ ГРУПИ; ПРАКТИЧНО РАЗВИЈАЊЕ СПРЕМНОСТИ ЗА ДОГОВАРАЊЕ СА ДРУГИМА; ЗА ОБАВЉАЊЕ ЗАЈЕДНИЧКИХ АКТИВНОСТИ УЗ УЗАЈАМНУ ПОМОЋ И СВЕ СЛОЖЕНИЈЕ ОБЛИКЕ САРАДЊЕ.

Успостављање блиских односа са другима, односа које карактерише топлина, отвореност и узајамно разумевање и поштовање.

Разумевање породичних односа, родбинских веза, осећања поноса што је дете члан одређене друштвене заједнице (породице, предшколске установе, родног краја).

б) Циљеви активности за развој позитивне слике о себи

Развијање почетног знања о себи (свом настанку, рођењу, могућој будућности) као јединки, о својим карактеристикама.

Стварање ситуација у којима ће се развијати почетак свести о сопственим мислима, осећањима, намерама, потребама, мотивима, жељама, сновима, маштањима, свему осталом што представља унутрашњи свет детета.

Свест о свом физичком идентитету (изгледу, називима делова тела, њиховим функцијама и особинама, могућностима и сл.).

Свест о својој полној улози (у садашњости и будућности) на њено позитивно вредновање (уз разумевање улоге супротног пола).

Позитиван однос и очекивања у погледу своје друштвене и физичке средине и самога себе, склад са њима и отвореност за сусрете и искуства.

Сигурност и поверење у своје снаге и могућности разумевања и деловања у свету око себе. Осећање да му је тај свет наклоњен и отворен за њега, богат могућностима у којима ће моћи да се снађе.

Развијање почетног појма о себи, што значи: да дете цени себе, да верује у оно што мисли, каже и чини, да је способно за постизање успеха у ономе што предузима, да може решити проблеме, да слободно изражава осећање сопствене вредности и личног достојанства.

Поверење да је оно чиме се бави (посебно у самостално изабраним и стваралачким активностима) на свој начин вредно и има смисла чак и када се разликује од општег укуса или објективно садржи неке недостатке.

Активан приступ проблемима у животу и поверење у могућности њиховог превазилажења; спремност за суочавање са неуспесима, али тако да буду извор поуке и подстицај за нове напоре и покушаје.

в) Циљеви афективних активности

Емоционална стабилност, осећање сигурности, поверења и прихваћености у групи.

Изграђивање сопствених начина за изражавање емоција прихватљивих и препознатљивих за друге.

Осетљивост на осећања других људи, односно способност за саосећање; у чијој основи лежи идентификација са ближњима и разумевање њихових осећања.

Изграђивање отпорности према стресовима, напетостима и фрустрацијама кроз разрешавање свакодневних животних проблемских ситуација.

Способност да се контролише испољавање негативних осећања не потискујући их и не оптерећујући се осећањем кривице.

г) Циљеви еколошких активности

Поштовање и љубав према природи, уз мотив да се она чува и унапређује због своје лепоте, корисности и схватања света, пре свега кроз практична понашања у односу на средину у којој дете живи.

Схватање човековог утицаја на околину, запажање позитивних и негативних промена које настају као резултат људског деловања.

Схватање неких од најозбиљнијих последица непромишљеног односа човека према природи и њеним законитостима.

Интересовање и пажљив однос према биљкама и животињама из непосредне околине.

Брижљив и економичан однос према материјалним вредностима (чување својих ствари, одеће, играчака, рационално трошење хране и материјала који се користе у активностима и сл.).

Когнитивни развој

а) Циљеви откривачких активности

Откривање живог света

Разликовање живог од неживог. Основна својства живих бића и животних процеса (исхрана и узимање воде, опстајање, полне карактеристике и функције сваког од полова, размножавање, рађање, растење и умирање).

Откривање повезаности изгледа биљака и животиња са карактеристикама средине и њене адаптивне вредности.

Практично откривање узајамне зависности живих бића од тла, међусобних односа у екосистемима (природним и вештачким); животне заједнице (поље, бара, река, море, шума, парк, људска насеља и природно окружење).

Практично познавање грађе, функције и назива важнијих органа код биљака и животиња и њихово довођење у везу са начином њиховог опстанка у средини.

Свет животиња

Познавање карактеристичних облика понашања животиња (трчи, плива, лети, скрива се, напада, брани, лови, надмеће се и сл.).

Познавање животних циклуса животиња; рађање, одрастање, размножавање, угинуће.

Познавање животне средине подесне за опстанак појединих врста животиња (температурни услови, осунчаност, чистоћа, храна итд.).

Познавање начина кретања животиња, затим, начина испољавања страха, агресије, удварања, знакова пријатељства и сл.

Познавање суштине прилагођавања поменутих начина кретања и понашања животиња (нпр. борба за станиште, за сопствени простор, за вођство у крду или јату).

Познавање неких начина, комуницирања међу животињама.

Познавање изгледа и понашања младунаца животиња, као и старања родитеља о њима.

Упознавање неких од типичних представника животињског царства (разни инсекти, гуштер, корњача, жаба, миш, зец, птице селице, станарице, пловиште, звери - вук, медвед, лисица, јеж, животиње далеких крајева - лав, камила, зебра, слон, тигар, итд.).

Разлике и сличности међу њима.

Разликовање домаћих и дивљих животиња, однос човека према њима, користи од њих, начин старања човека о њима.

Упознавање домаћих животиња (краве, овце, козе, свиње, пса, мачке, коња, кокошке, гуске, ћурке, голуба итд.).

Кућни љубимци и старање о њима (папагај, канаринац, зеба морско прасе, рибица у акваријуму, итд.).

Билјни свет

Познавање карактеристика биљака (њихов животни циклус: сејање, клијање, раст, цветање, испуштање семена, увенуће).

Познавање услова за раст и развој биљака (добро тло, вода, ваздух, светлост...) уз схватање последице услед недостатака неких од њих.

Изглед и називи основних делова биљака (стабљика, лишће, цветови код цвећа и стабло, гране, лишће или иглице код дрвећа) и њихове функције.

Разликовање биља које слободно расте у природи, његових карактеристичних представника (пољско цвеће, гљиве, представници зимзеленог и четинарског дрвећа и сл.) од биљака које је култивисао човек (житарице, крмно биље, воће, поврће) и њихово коришћење.

Биљке у појединим екосистемима (поље, шума, бара, њива, воћњак и сл.).

Човек

Сазнања о човеку као природном бићу; нека поређења са животињама и биљкама у погледу биолошких функција на нивоу конкретних запажања.

Практично познавање и упознавање, кроз игру, изглед и грађу човековог тела (кожа, удови, мишићи, кости, коса, чула и др.).

Познавање основних унутрашњих органа и њихових физиолошких функција (куцање срца, дисање, исхрана, варење, крвоток, вршење нужде и др.).

Познавање карактеристика раста и развоја (раст косе, ноктију, тежина, висина, снага и сл.).

Познавање услова за живот човека (ваздух, хигијена, храна, заштита од невремена, хладноћа и др.).

Познавање (кроз игру, радионице) сопственог тела (изгледа, удова, функција, начина неговања).

Познавање основних полних разлика код људи и процеса доношења деце на свет, зависно од интересовања деце и уз уважавање њиховог степена развоја.

Откривање материјалног света

Огледи и посматрање о механичким појавама: кретање, брзина, сила (ако јаче гурне, баца предмет - даље ће отићи, трке за демонстрирање односа брзине, времена и пређеног пута); притисак (теже ствари јаче притискају); равнотежа (на примеру клацкалице, ваге, клатна).

Уочаване свакодневних метеоролошких појава и подстицање размишљања о њима: настајање кише, снега, леда, магле и других атмосферских појава (експеримент са кондензовањем водене паре); временске промене (у вези са сунцем, географским положајем).

Топлотне појаве (огледи, подстицање размишљања): извори топлоте (сунце, ватра); понашање тела при загревању (топљење, ширење, испаравање).

Размишљање о географским појавама: природне и вештачке воде (настајање река, мора, бара); рељеф земљишта (брдо, планина и равница, израда једноставних рељефа - од песка, коцкама, итд.).

Светлосне и звучне појаве (интересни огледи, подстицаји на расуђивање): извори светлости, светлост и виђење, закони и сенке: боје (мешање боја, дуга); настајање звука (звучи које производе разни предмети); разликовање буке, шума, звука и тона; простирање звука (кроз ваздух, воду, чврста тела).

Предмети, њихова својства и односи. Једноставно експериментисање предметима и материјалима да би се подстакло размишљање деце (на пример, топљивост, растворљивост, привлачење на бази магнетизма и електрицитета, итд.). Практичне класификације на основу изведених својстава (на пример, предмети који се мењају у води и они који се не мењају, материјали који се могу наелектрисати трљањем и они који не могу).

Информатика - упознавање са компјутером; игре доступне деци старијег узраста.

б) Циљеви логичко-математичких активности

Скупови, величине, бројеви

Способности уочавања и издвајања карактеристичних ознака предмета и појава, њиховог поређења и уопштавања по овим ознакама.

Кроз практичне активности и примерене активности и задатке - развијати формирање прво једноставнијих, а затим сложенијих појмова добијених спајањем више карактеристика (нпр. величина и боја, облик и положај) и способности њиховог описног дефинисања.

Способност класификовања (груписања) предмета на основу једног издвојеног својства. Способност да се изврши класификација истог предмета по неком другом својству.

Практични логички задаци вођења рачуна о више особина предмета и ситуација истовремено (уз увиђање њиховог међусобног односа) као и покушај вршења класификација.

Практични задаци серијације.

Формирање појмова о величинама, испрва елементарним (нпр. велико - мало, дебело - танко, тешко - лако) уз поређење по овим особинама (већи – мањи - једнаки, дебели - танки - једнаки, тешки - лаки - једнаки) а затим формирање појмова по супротности (мало - велико, кратко - дугачко, лако - тешко, ниско - високо, плитко - дубоко, као мање - веће, лакше - теже, уже - шире, плиће - дубље) и по градацији (мало – мање - најмање, кратко - краће - најкраће, лако – лакше - најлакше, уско – уже - најуже, ниско – ниже - најниже).

Способност за процењивање, од ока, појединих димензија, коришћење условних мера и конвенционалних мера (метра, килограма и литра).

Практично познавање јединица новца и елементарни појмови из економије (трампа, цена, погађање, продаја, куповина, плаћање, зајам и дуг и сл.).

Практични и игровни задаци скупова и утврђивања припадности одређеном скупу, покушаји поређења прво истородних, а затим разнородних скупова, путем придруживања, уз формирање појмова: колико, једнако, мање - више.

Занемаривање природе елемената, растојања међу њима и њиховог просторног распореда приликом бројања, на основу схватања да је број својство једнакобројних скупова (практичне логичке игре овог типа).

Структура простора

Практично познавање простора око себе и сопствене схеме, правца кретања кроз простор и положаја предмета у односу на себе (лево, десно, у средини, испред, иза, горе, доле, испод, изнад, поред и сл.).

Раздвајање сопственог тела од спољашњих елемената, односно схватање простора независно од себе (унутар, изван, дуж предмета, на граници, преко, испред, иза, поред, наоколо, између, дотичу се, секу се, обилазе се и сл.).

Практичне игре мењања гледишта тачке у посматрању простора са становишта других, на ствари, на себе и из перспективе других ствари.

Практично уочавање и разликовање геометријских облика (модела и на предметима у околини) уз занемаривање њихових других својстава (нпр. величине, боје, положаја у простору, намене и др.) и то прво лопте, коцке, круга и квадрата, а затим правоугаоника и квадрата, троугла, елипсе, ваљка и пирамиде. Именовање и описивање облика.

Структурирање времена

Практично вежбање у сналажењу у времену на основу оријентира из свакодневног живота (оброци, спавање, јутро, викенд и сл.), ритмова сопственог тела (куцање срца, дисање) и објективних оријентира (пешчани сат, истицање воде кроз малу рупу на конзерви, сагоревање свеће, метроном).

Практично уочавање временских односа: симултаности (док ми доручкујемо, млађа деца још пристижу), циклуса (жаба носи јаја, излегу се пуноглавци, порасту нове жабе) и процеса (одрастања и старење - беба, мало дете, велико дете, младић, одрастао човек, старац).

в) Циљеви радних активности

Сазнавање повезано са непосредним потребама и практичном делатношћу детета, с актуелном ситуацијом и његовим покушајима да упознаје своје могућности и доказује се.

Деловање усклађено са условима које диктира стварност и потреба да се ефикасно и рационално (са што мањим утрошком времена и снаге) дође до циља, односно резултата рада.

Непосредно учествовање у животу и раду одраслих; постављање и извршавање конкретних задатака који захтевају одређен степен вештина и навика.

Усвајање разних техника којима се људи служе у својим активностима; стратегија за решавање практичних проблема и принципа деловања употребљених у више студија.

Упознавање технологије (средстава, апарата и инструмената), како би се дете сналазило у средини којом се све више управља на посредан начин (притисак на дугме или тастер, читање података с индикатора, коришћењем даљинског управљача).

Доживљавање вредности, лепоте и смисла људског рада; повезаности рада људи и допринос свакога од њих у животу заједнице. Предан однос према раду; спремност да се улаже труд у оно што се ради и то доведе до краја, сналажљивост, предузимљивост, истрајност, спремност, самосталност, одговорност и спремност за сарадњу.

Познавање основних података потребних за сналажење у првом самосталном боравку изван породице: пре свега о сопственом идентитету (име и презиме, узраст, кућна адреса, име родитеља и осталих чланова породице), о установи (где се шта налази у згради и дворишту, намештај и опрема у радној соби и правила за њихово коришћење и чување, особље са којим највише долази у додир). Посебно, шта представља потенцијалну опасност у околини и како се од ње сачувати.

Самосталност у облачењу, храњењу, одржавању хигијене свог тела и задовољавању физиолошких потреба.

Укључивање у свакодневне послове у установи према својим могућностима (довођење просторије у ред, неки послови у вези са одржавањем хигијене просторија, дежурства, брига о млађој деци, помагање васпитачу и сл.).

Поседовање основних знања о неговању украсног биља, раду у башти, старању о животињама у кутку природе и кућним љубимцима, као и бризи о животињама када их угрози зима.

Познавање својстава материјала ради њиховог одговарајућег коришћења, способност правилног руковања алатима и приборима прилагођеним и доступним деци, којима се повећавају њихови моторни капацитети (нпр. чекић, маказе, лопата, лествице и сл.).

Познавање изгледа, функције и начина коришћења кућних апарата, уређаја и инструмената, као и способност правилног руковања њима, чувајући се опасности.

Познавање начина како да се једном већ употребљена ствар или амбалажа поново употреби на исти или нови начин (крпе, кутије, остаци сапуна, биолошки остаци за компост и сл.).

Вештина прављења играчака и једноставнијих употребних предмета од разних врста материјала као и вршења ситних оправки на играчкама, књигама и др.

Познавање неких основних радних процеса које обављају људи у установи као и функције професија са којима се срећу (нпр. шофер, кондуктер, продавац и сл.).

Сусрети са представницима појединих професија, упознавање важности њиховог резултата рада, алата и материјала који користе и сл.

Практично познавање институција у близини установе, њиховог изгледа, организација и правила понашања у њима (школа, здравствена станица, апотека, продавница, библиотека, и сл.).

Практично упознавање институција од друштвеног значаја, њихове намене, организације, упознавање с људима који раде у њима, начина коришћења њихових услуга, специфичног понашања и сл. (продавнице, пијаца, пошта, аутобуска и железничка станица, болница, црква, музеј, и сл.).

г) Циљеви саобраћајних активности

СТИЦАЊЕ НЕОПХОДНОГ ИСКУСТВА И ФОРМИРАЊЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА ИЗ ОБЛАСТИ САОБРАЋАЈА КОЈИ ЋЕ ДОПРИНЕТИ ДЕЧЈОЈ СИГУРНОСТИ НА УЛИЦИ УЗ ПОВЕЋАЊЕ СПОСОБНОСТИ УЗДРЖАВАЊА И КОЧЕЊА, ДЕЉЕЊА ПАЖЊЕ (УЗИМАЊЕ ВИШЕ ЕЛЕМЕНАТА СИТУАЦИЈЕ У ОБЗИР У ЈЕДНОМ ТРЕНУТКУ), ОДРЕЂИВАЊА ПРАВЦА ЛЕВО И ДЕСНО У ОДНОСУ НА СЕБЕ АЛИ И ИЗ ПОЗИЦИЈЕ ДРУГИХ, ОДРЕЂИВАЊЕ ПОРЕКЛА И ПРАВЦА ЗВУКА (СЛУШНЕ ПАЖЊЕ) КАО ПРЕТПОСТАВКИ ЗА ДАЉЕ СИСТЕМАТСКО ОСПОСОБЉАВАЊЕ ЗА САМОСТАЛНО И АКТИВНО УЧЕСТВОВАЊЕ У САОБРАЋАЈУ.

Знање своје адресе и адресе установе као и познавање карактеристика саобраћаја у непосредној околини.

Познавање места где је дозвољена игра и санкање и начина њиховог обележавања. Истовремено, познавање места где су забрањене ове активности и места на којима се деца не смеју налазити сама (коловоз, уски тротоар без травњака, паркинг, поред пута, друма и раскрснице) као и разлога забране.

Разликовање тротоара, плочника којим се крећу пешаци од места где се крећу возила (средина улице, коловоз, друм, шине).

Схватање разлога због којих је потребно прилагођено и одмерено понашање на улици (кретање даље од ивичњака, опрезно и без истрчавања, гурања и галаме, крећући се увек десном страном и застајући код гаража или простора из којих може да изађе аутомобил).

Познавање неких правила кретања на путу (да је дозвољено прелазити улицу само са одраслима и то на специјалним пешачким прелазима или пролазима испод улица) као и разлога забране прелажења ван прелаза на улици са обележеним прелазима.

Знање о томе где је пешацима дозвољен прелаз преко улице ("зебра"), односно како се прелази улица без обележеног пешачког прелаза или отворени друм. Специфичност прелаза дуплог коловоза.

Познавање значења појединих саобраћајних знакова (пешачки прелаз, "пази ауто", "пази деца", знак укрштања путева, пута и железнице, "радови на путу", "болница", "телефон" и други знаци значајни за околину предшколске установе).

Разумевање улоге семафора и значење црвеног и зеленог светла на њима у вези са кретањем возила и пешака.

Основна сазнања о раскрсници и њеним ознакама, улога саобраћајног милиционера у регулисању саобраћаја уопште и правилан став према њему.

Познавање неких врста путничког и теретног транспорта, врсте саобраћаја (копнени, ваздушни, водени), као и неких најтипичнијих возила која могу срести у својој околини (њихов изглед, величина, брзина, карактеристична бука и сигнали, назив, функције, начин погона и кретања, ко управља њима и др.)

Познавање правила понашања на станицама и стајалиштима градског и другог саобраћаја (стајање на обележеним местима, даље од ивичњака) као и у самим возилима.

Неговање комуникације и стваралаштва

а) Циљеви говорних активности

Неговање гласовне културе

Развијеност дисајних органа и дисања потребног за добар изговор.

Правилна артикулација гласова и, на основу ње, правилно изговарање речи и реченица.

Правилан изговор свих гласова матерњег језика, изговарањем гласова са различитим местом у речима (на почетку, у средини и на крају сваке речи), у различитим структурама речи (у суседству са различитим гласовима и у речима са различитим бројем слогова) и у реченицама.

Изговор речи у складу са нормама књижевног језика и оспособљавање деце да користе разне начине изговора зависно од ситуације (где говоре, коме се обраћају, шта желе да изразе и др.).

Усавршавање дикције, односно способности да се јасно и разумљиво изговара сваки глас, реч и реченица.

Неговање гласовних квалитета (висина, снага, боја гласа) и навике да се говори без напрезања, прилагођавајући глас конкретној ситуацији (шапат, умерен говор у мањој групи, гласнији говор приликом обраћања свима и сл.).

Способност регулисања темпа говора и навика на умерен темпо ради разумљивости изговореног.

Интонациона изражајност говора, односно, јасан, жив, мелодичан и ритмичан говор уз одговарајући нагласак.

Сигнификативна функција говора

Способност означавања ствари, пре свега речима, односно, богат репертоар знакова као замена за стварност који чине дечји језички фонд и његове изражајне могућности.

Говорне игре у налажењу одговарајућих речи и њиховог правилног коришћења, зависно од конкретне потребе.

Схватање да су знаци на хартији писана верзија говора, односно да су штампани текстови и симболи носиоци одређених значења, како у књигама, тако и у натписима, етикетама, плановима итд.

Зачетак препознавања појединих слова и речи у познатом контексту нпр. слово Р за паркинг, слово WC за тоалет, "улаз" на вратима продавнице, затим, иницијали свога имена или целог имена и презимена, итд., зависно од интересовања детета и његове могућности за напредовање у овом погледу.

Комуникативна функција говора

Практично развијање способности комуницирања која подразумева умење да се саслуша сабеседник и разуме шта говори, да се не прекида, да се уздржи од жеље да му се одмах одговори, да се одржава разговор, одговара на питања, постављају питања, говори довољно гласно, јасно и разумљиво.

Подстицање способности јасног изражавања мисли и осећања, експлицитног формулисања вербалних порука када је то потребно (када се дете обраћа особама које га не познају довољно, када говори о некоме ко је одсутан, када се саговорник не види или не разуме).

Слушање, праћење и разумевање говора других уз уважавање саговорника.

Изражајност дечјег говора: мелодијом, ритмом, нагласком и бојом уз коришћење невербалних изражајних средстава (мимике и гестова).

Култура говорне комуникације: пристојно, предусретљиво и љубазно обраћање; искључивање из говора љутитог, нервозног, плачљивог тона; навикавање да се говори умереним гласом уз поштовање саговорника.

Способност активнијег учествовања у разговорима на поједине теме уз исказе који садрже објашњења, сопствена размишљања, закључке, уопштавања и сл.

Упознавање књижевности

Способност слушања, разумевања, доживљавања и памћења онога што се чита и прича (у почетку уз ослонац на очигледна средства, а касније без тога), а затим и препривавање својим речима.

Способност да се на крају предшколског узраста разликује главни јунак књижевног дела ("О коме је реч?"), да се изрази свој однос према њему ("Ко ми се свиђа, а ко не свиђа и зашто?").

Развијање способности запажања и доживљавања звучности, ритмичности и сликовитости песничког говора, као и разумевање поезије за децу. Мотивисаност да се памте стихови и изражајно рецитију пред публиком.

Трајно интересовање за књижевно стваралаштво - испричано, прочитано, приказано уз помоћ филма, ТВ емисија, радија, позоришне представе (луткарског позоришта, позоришта сенки и др.), способност њиховог разумевања, осећања и тумачења.

Способност елементарног оцењивања карактеристика јунака уметничког дела (добар, вредан, храбар, плашљив, зао и сл.) и вредновање његових поступака на основу тога.

Препривавање и причање

Способност препривавања прво краће, а затим дуже приче (филма, дијафилма, представе позоришта сенки и др.), уочавајући битне моменте, поштујући редослед, логику збивања и чинећи то изражајно, без претераног застајкивања, јасно и разумљиво.

Способност повезаног причања у којем се сразмерно тачно описују предмети и појаве из околне стварности.

Вољно памћење и сећање на поједине догађаје ради њиховог препривавања.

Способност причања по сећању о својим искуствима и преживљавањима, као и њихово комбиновање у нове целине на стваралачки начин.

Способност све самосталнијег, садржајнијег, сликовитијег, изражајнијег, логичнијег, граматички исправнијег, систематичнијег и целовитијег причања, све до нивоа када у њему може да се распозна структура приче, заплет, кулминација и расплет.

Усвајање различитих облика и техника говорног изражавања и играња елементима говора кроз стваралачко причање, измишљање, стихотворство и др.

Обогаћен речник и граматички правилан говор

Подстицање развоја способности изражавања према стандардима књижевног и граматички правилног говора, уз пуно уважавање деце која користе локалне говоре и дијалект.

Усвајање граматички исправног говора, које се огледа кроз систематичнију и рационалнију примену граматичких правила.

б) Циљеви ликовних активности

Стварање услова за подстицање развоја стваралачких слобода. Дете самостално одлучује и бира: материјал и технику којом ће стварати, било као "чисту" или као могућност комбинације; положај тела у коме се осећа опуштено и слободно; ликовно подручје, као и "теме" за свој стваралачки израз.

Увођење детета у свет ликовног стваралаштва: развијање, стицање и неговање чулног сензибилитета у непосредној визуелној стварности; задовољавање истраживачких потреба и радозналости у манипулисању различитим материјалима и техникама (иако се ништа не оствари са становишта одраслог) буђење дечје креативности, развијање и њено испољавање.

Откривање и упознавање ликовног језика: упознавање са светом боја, облика и линија у визуелној комуникацији са спољним светом.

Откривање, стицање и проширивање нових сазнања и ликовних искустава.

Развијање и подстицање културе посматрања, доживљавања и уочавања лепог.

Култивисање доживљаја и ликовног израза.

Цртање и сликање

а) Активности цртања. Игре различитим цртаћим материјалима и ликовним елементима. Откривање и упознавање са цртаћим материјалима и техникама. Откривање и упознавање са различитим подлогама. Упознавање са новим могућностима линија у фази шарања. Подстицање деце на говорну комуникацију о томе шта су нацртала и бележење њихових коментара на полеђини рада. Стицање сигурности у коришћењу материјала за цртање. Поступније приказивање предмета и објеката из непосредне околине.

Истраживање ликовне игре: "цртамо необично", цртамо на различитим подлогама, цртамо тачкицама, игре линија, "то сам ја", "започети цртеж", "допуни слику" итд.

Ликовне технике ("чисте и комбиноване"): мека оловка, дебљи и тањи фломастери, дебљи и тањи пастели, оловке у боји, школске креде, туш и гушчје перо, бајц, угљен и др.

б) Активности сликања. Игре и активности препознавања, именовања и упознавања боја. Активности мешања боја и откривања "нових". Упознавање са различитим подлогама, сликарским техникама и прибором за рад. Утврђивање и проширивање скале боја. Декоративна употреба боја.

Истраживачке игре: "откривамо свет боја у природи", сликање кликерима, "изгубљена четкица", игре бојама, прскање бојама, секундарне боје, "ограничена колористика палета", градација тонова и сл.

Ликовне технике: темпера, тушеви у боји, тапас, акварел уз материјал за цртање.

Вајање

Упознавање са различитим вајарским материјалима и њиховом стваралачком применом. Активности у песку. Игре и активности тестом (плејдо). Игре и активности глином. Ликовне игре на снегу.

Истраживачке игре: отискивање и утискивање у тесту, игре глином, "шта је у пакету" и сл.

Материјал: песак, тесто, снег, глина, блато и др.

Елементи графике

Игре и активности отискивања шаблонима. Игре и активности урезивања (трагови линија). Игре и активности протрљавања. Игре и активности отискивања прскањем.

Истраживачке игре: игре протрљавања, отискивање прскањем "допуни слику", започети цртеж и сл.

Ликовне технике: отискивање шаблонима, гравира на картону, гравирани пастели, гавира на гипсу, фротаж, ер браш, монотипија и сл.

Активности са различитим материјалима.

Активности сакупљања. Класификација и серијација различитих материјала. Игре и активности хартијом. Игре и активности са природним материјалима. Игре и активности са отпадним материјалима. Игре и активности са глинамом (глинопластом).

Истраживачке игре: "мењамо свет", игре облицима, слике од отпадака, скулптура из природе, необичне скулптуре, променити предмет глиномолом и сл.

Ликовне технике: колаж, папир маше, касетаж и сл.

Елементи естетског доживљаја

Посматрање и разговор о својим радовима и радовима друге деце. Посматрање и разговор о предметима за свакодневну употребу и о естетским појавама у природи. Посматрање и разговор о уметничким делима ликовне уметности.

Ликовна радионица

Повезивање ликовног стваралаштва деце са другим стваралачким дисциплинама (плес, филм, театар, музика и сл.) којима ће се постепено превазилазити чист карактер ликовности и отворити ове могућности - миксмедија. Отварање нових могућности и праваца за ликовна истраживања, за примену различитих прибора за рад, различитих подлога, као и за даља ликовна истраживања у примени комбинованих ликовних техника и подручја рада. Истраживања са полуготовим отпадним материјалима.

Ликовна опрема приредби; плакати, позивнице, маске, костими, дечја сценографија и сл. Укључивање деце у естетско уређење простора како ентеријера тако и екстеријера. Израда насловних корица за књиге намењене најмлађима.

Комуникација са кустосима музеја, уметницима, произвођачима боја и папира и сл.

в) Циљеви музичких активности

Способност изражавања емоција и мисли музичким средствима, комуницирања путем звукова и гласова разних врста, интензитета, боје и тоналитета.

Слушање музике

Елементарно познавање музичких форми и способност за његову елементарну анализу.

Способност разликовања динамике (гласно, тихо, гласније, тише) висине тона (уз показивање покретима), темпа (брз, лаган, умерен, убрзавајући, успоравајући), трајања (дуго, кратко; извођача и састава хора и оркестра (приликом слушања музике), (мушки, женски хор, поједини инструменти и сл.), карактера музике (весела, тужна, нежна, живахна, одлучна и др.), назива песме на основу мелодије и сл.

Слушање музике: вокалне, вокално-инструменталне, инструменталне (солистичке и оркестарске), народне - традиционалне, уметничке за децу (страних и домаћих аутора), савремене (забавног карактера).

Певање

Развој дечјег гласовног апарата, култивисање њихових могућности, артикулације и дикције, као и комуникације путем вокалног изражавања.

Владање својим гласом приликом певања (умерено певање, без напрезања, гримаса, дизања рамена и викања), ритмички правилније и интонативно чистије извођење већег опсега гласа.

Способност код млађе деце певања умереном јачином, уз међусобно усклађивање гласа по висини и јачини у групном певању и заједничком завршавању песме. Способност умерено гласног певања без напрезања, интонативно чистије и ритмички прецизније, уз што правилније дисање и заједничку дикцију. Старија деца развијају способност испевавања и дужих трајања, у заједничком и индивидуалном певању, као и певању уз инструменталну пратњу, држећи правилан темпо у певању и усклађујући се међусобно у погледу јачине гласа.

Певање песама уз покрет, пратњу дечјих инструмената и сл.

Свирање, музичке игре и музичко стваралаштво

Зависно од афинитета и могућности детета, свирање на дечјим музичким инструментима, кретање уз музику, музичке игре и плесови, као и развој слуха, музичке меморије, уз разне облике спонтаног музичког стваралаштва.

Свирање на импровизованим инструментима "Орфовом инструментарију", инструментима за пратњу и оркестарско музицирање.

Музичке игре: музичке дидактичке игре (за развој слуха, ритма, меморије, координације музике и покрета), бројалице, игре са певањем, игре уз инструменталну музику, плесне игре, народне - оперске игре, музичке драматизације.

Музичко стваралаштво: гласом (импровизације на познати текст, стварање нове мелодије са новим текстом), инструментом (ритмичке импровизације на појединим инструментима,

стварање краћих ритмичких мотива), покретом (пантомима и плесом уз музику) и комбиновано (драмско, музичко и плесно стварање).

г) Циљеви драмских активности

Развој имагинације, инвенције и стваралаштва.

Способност посматрања и подражавања говора, гласова, гестова, израза лица, држања тела, начина ходања, поступака, радњи и понашања других људи и животиња.

Развој система гестова и слика - симбола и одговарајућих операција за употребу ових система (за представљање и приказивање осећања, идеја и разних животних и замишљених ситуација).

Способност симболичких представљања и мишљења одвојеног од практичне ситуације.

Ослобађање напетости кроз драмске активности и овладавање својим емоцијама.

Издвајање говора из реалистичког контекста путем драмске игре.

Увиђање значења изговореног које не зависи само од речи и способности коришћења подтекста за изражавање својих мисли и осећања.

Развијање репертоара сопствених изражајних средстава која се у драмским активностима употребљавају свесно, плански и целисходно: интонационе изражајности гласа, очију, лица, гестова, положаја тела, начина дисања итд.

Мекоћа, уравнотеженост и изражајност покрета, боља контрола тела и чула, аудитивне пажње и визуелног опажања.

Ослобађање од егоцентризма стављањем у улоге других људи, заузимањем туђих гледишта и сл.

Способност невербалног комуницирања путем геста, мимике и пантомиме.

Стицање социјалног искуства и сазнања о другим људима кроз играње њихових улога и изграђивање драмских техника за представљање, прерађивање; догађаја из друштвеног живота у коме дете учествује.

Вештина облачења, прерушавања, коришћења маски, костима и шминке као изражајних средстава.

Стицање елементарних сазнања о позоришту и драмској уметности уопште, врстама сценске уметности, (посебно позориштима лутака и сенки), упознавање са глумцима и другим професијама у позоришту, са оним што се догађа иза сцене пре, за време и после представе.

Драмске вежбе и игре. Разноврсне вежбе и игре које уводе дете у непосредно искуство драмске акције (радити нешто стварно), систем вежби и игара које помажу практиковање драмских способности (као што су замишљање или подражавање - радити нешто фиктивно), драмске вежбе са једноставно вођеном причом, драмске вежбе с једноставним задатим улогама, драмске вежбе са једноставним задатим ситуацијама, познате дечје игре са драмским елементима које развијају акцију, концентрацију, вештине, групни рад; познате дечје народне драмске игре у којима је главно представљање, симулирање нечег другог и играње улога, драмске вежбе са додатком других облика стваралачког изражавања (причање, цртање, играње и сл.).

Драмско играње и драматизација. Драмска активност у којој се посебно истичу драмски елементи као што су улоге, ситуације, ток приче, место догађања, драмски сукоб, борба супротности итд., драмско играње које се процесно појачава овладавањем основним драмским законитостима и једноставним техникама развоја драмске радње, драмско играње као процес у коме се креће од дечјих схватања и погледа у односу на неку ствар, а затим се истражује кроз ситуације шта је ту од емотивног значаја за дете и како то искуство водити да се стереотипи превазиђу и да уместо њих дође до новог разумевања ствари; непосредне прераде и прилагођавања разноврсних прича, игара или песама у драмске форме.

Драмске презентације и играње позоришта. Приказивање неке радње, односно збивања или догађања, у облику приказа низа ситуација кроз игру улога са заплетом који може да буде разрешен на различите начине, презентације малих драмских форми које су резултат претходних процеса и које деца играју једни другима у групи, спајањем мањих презентација у колективну драмску акцију где су сви заједно и учесници и гледаоци, играње изабраних презентација за гледаоце, односно за децу из других група, васпитаче, родитеље.

ОРГАНИЗАЦИЈА ЖИВОТА И ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Под организацијом се подразумева планско распоређивање простора, средстава, материјала, времена и активности деце, као и њихово структурирање у васпитне групе.

а) Организација простора

У предшколским установама се посебна пажња поклања педагошко-психолошком, естетском и здравственом аспекту организације простора у коме деца бораве. Под простором се подразумевају како унутрашње просторије, тако и спољни простор: двориште, игралиште, па чак и она места куда деца одлазе у шетњу и на излете. Складном комбинацијом унутрашњег и спољашњег простора се обезбеђује да деца наизменично бораве и на ваздуху и у просторијама.

Полазећи од захтева да је деци предшколског узраста неопходно обезбедити стицање непосредног искуства активним методама и средствима и начела да васпитни ефекти треба да произилазе из животних ситуација, простор предшколске установе уређује се тако да буде привлачан, разумљив и прилагођен узрастима деце по обиму, квалитету и разноврсности стимулације, како би свако дете наилазило на најбоље подстицаје и узор за осмишљавање и организовање сопствене активности, моделе понашања који су друштвено прихватљиви. Средина у којој се креће дете треба да буде здрава у сваком погледу а дете окружено продуктивним људског рада и стваралаштва и објектима из природе, распоређеним са укусом и осећањем за меру. У таквој средини, дете треба да има слободу кретања и акције, као и прилику да открива истине о себи, другим људима и стварима и решава свакодневне проблеме.

Томе треба додати и боје зидова, намештаја и предмета са којима деца долазе у додир, који треба да су светли, ведри и хармонично распоређени. Простор треба да је могуће лако реорганизовати и прилагодити разноврсним потребама групе и сваког детета појединачно, тако да оно по својој вољи може да се осами, ако за то осети потребу. За ово је потребна покретљива опрема која омогућава разноврсну организацију простора, добар избор и довољна количина играчака и другог материјала.

б) Организација средстава и материјала

Материјал за васпитно-образовни рад треба да подстиче дечје активности и да је прилагођен дечјим потребама и могућностима. Употребљени у играма, материјали постају играчке и имају вишеструку улогу у изазивању и омогућавању активности које имају развојни учинак.

Поред овога, материјали и средства треба да: пружају могућност за различиту употребу, да су безбедни, привлачни, лако се одржавају, погодни за манипулисање, естетски обликовани и сл.

в) Временски распоред дечјих активности

Временским распоредом одређује се еластична структура и ритам дневних активности. Прилагођен је узрасним карактеристикама и индивидуалним потребама и могућностима деце.

Елементи временског распореда су: самосталне активности по дечјем избору, усмерене активности и комбиноване активности, јутарње телесно вежбање и рекреативне паузе, време за задовољавање хигијенских и физиолошких потреба, оброци и спавање.

Активности по дечјем избору су веома погодне за започињање дана јер представљају најприроднији начин да се деца укључе у групу и активирају нечим што их посебно привлачи. Изводе се у мањим групама и индивидуално а утицај васпитача је индиректан, преко избора и организације материјала, (учествујући у некима као равноправни партнер).

Усмерене активности се обављају у периодима у којима васпитач окупља децу да би заједнички слушали приче, гледали филмове, дијафилмове, представе луткарског позоришта, певала и плесала, играла се, разговарала о протеклим догађајима, договарала се и заједнички планирала активности.

Комбиноване активности се састоје од самосталних активности по избору деце и усмерених групних и индивидуалних активности.

Јутарње телесно вежбање се организује после окупљања деце и обично траје 5-10 минута, зависно од узраста деце. Најчешће се користе они облици телесног вежбања које су деца већ усвојила и, кад год је могуће, пропраћени су музиком.

Рекреативна пауза је организовани облик активног одмора који се изводи да би се деца освежила после одређених мирнијих, нарочито седећих активности.

Задовољавање хигијенских и физиолошких потреба врши се индивидуализовано, према потреби.

Оброци: доручак, ручак и ужина у целодневном, и ужина у полудневном боравку. Иако је распоредом времена утврђено колико ће деца провести за столом приликом оброка, поред уважавања користи од стечене навике да се храна узима у одређено време, истиче се захтев да се нега треба држати само оријентационо, уважавајући индивидуалне разлике.

Спавање је временски фиксирано јер је корисно да деца стекну навiku да у одређено време лакше заспе.

У предшколској установи не треба да постоји строго утврђени распоред унапред прописаних садржаја и активности. Рад се одвија континуирано, кроз органски спојене елементе распореда дана у којима се симултано смењују и настављају разне врсте активности, без оштре границе међу њима и строгог инсистирања на ономе што је планирано.

Најзначајније је да се обезбеди природно смењивање активности и одмора, као и избегавање "празног хода" и "уских грла" током активности и у паузама, када највише долази до сукоба међу децом.

Доследно примењиван временски распоред дана и навикавање да дисциплинска правила, стварају код детета уверење да се стварност око њега управља према неком универзалнијем реду који је извештан и оправдан. Налазећи се у познатој средини и навикавши се на устаљени рад, он се осећа сигурније јер може да са извесношћу предвиди збивања и захтеве одраслих.

Да би временски распоред имао тако повољно дејство на дете, он мора да буде консеквентно спровођен (што је услов за структурирање одређених временских секвенци везаних за задовољавање потреба детета увек у исто време), али и флексибилан, остављајући детету на располагање довољно времена да започету активност доведе до краја и постигне у њој оптимални ниво без наметања.

г) Организација деце у васпитне групе

С обзиром на тенденцију да се избегну лоше последице узрасног подвајања, као и чињеницу да је узрасна примереност сасвим несигуран оријентир у програмирању, а увиђајући неке предности мешовитих група, није предвиђено груписање деце само према узрастима. При структурирању група поштују се индивидуалне карактеристике деце, искуство које са собом доносе у установу, ниво психофизичког развоја, социо-емоционална зрелост, узраст, пол, национална припадност, социо-културни слој коме припадају родитељи и сл. Циљ је хармонизација групе и стварање услова за изграђивање односа између деце, деце и васпитача.

Изузетак чине деца која се припремају да наредне године пођу у школу, за коју се ствара посебна организација ближа школском програму по неким карактеристикама садржаја и начину рада. За њих се предвиђа стварање узрасно хомогених група.

Овакво формирање васпитних група, повећава улогу васпитача у одмеравању програмских циљева и активности и то не само према узрасту деце већ и по индивидуалним особинама, не губећи из вида ни васпитну групу у целини. То значи да ће се многе активности одвијати претежно не у фронталном, него у групном и индивидуалном облику рада. Чак у случајевима истих активности за целу васпитну групу биће неопходно да се одмери ниво васпитно-образовних захтева како би свако дете било ангажовано на свом оптималном нивоу.

ПОВЕЗИВАЊЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ СА ЛОКАЛНОМ ДРУШТВЕНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

а) Сарадња са породицом

Деца стичу своје искуство свуда и на разне начине, а њихови најутицајнији учитељи и васпитачи су управо њихови родитељи.

Отуда одговорност родитеља за своју децу не сме да буде умањена чињеницом што она похађају установу која треба свим средствима да потпомогне родитељске напоре појачавајући њихову улогу у развоју и учењу сопствене деце. Посебно је важно да се они не осећају потиснути и запостављени у односу на професионалне васпитаче. Очекивани ефекти

васпитно-образовног рада су могући само ако се њихови напори уједине и ако у њих уложе све своје способности.

Да би се сарадња са породицом одвијала успешно потребно је држати се следећих препорука:

- у свом деловању на дете предшколска установа и породица треба да су што усаглашеније. Поред обострано добре воље услов за то је међусобно познавање: родитељи треба да упознају циљеве, садржаје и начине рада у установи, читаву њену организацију и др., а васпитачи породичне услове у којима дете одраста, васпитне ставове родитеља и њихове могућности да допринесу остваривању задатака установе;

- потребно је да се између васпитача и родитеља развије поверење и спремност за сарадњу, међусобно уважавање и подржавање и спремност за сарадњу, међусобно уважавање и подржавање, као и свест да је квалитет њихових односа у интересу детета о чијем се развоју и учењу старају;

- треба користити разноврсне облике међусобног повезивања и информисања о детету у родитељском дому и установи, уз размену података о његовом развоју, значајним и за васпитаче и за родитеље. За ово су нарочито погодне кућне посете и разговори са члановима породице а у установи - кутак за родитеље у којем се може наћи низ обавештења о текућим активностима;

- добри односи између васпитача и родитеља огледају се и кроз њихову сталну узајамну помоћ, свакога у свом домену а према могућностима;

- установа треба да постане центар за размену педагошких, психолошких, медицинских, дијететских и других искустава између васпитача и родитеља и родитеља међу собом, прилика да родитељи упознају боље и објективније своју децу у посебним условима, поредећи га са вршњацима; међусобно помогну једни другима у решавању васпитних проблема;

- потребно је да се стварају прилике за заједничко живљење и дружење, међусобно упознавање и размене: у оквиру свакодневних ситуација у установи, приликом довођења деце, спонтаних посета родитеља и планираних ситуација, ради постизања одређених циљева; присуство родитеља васпитно-образовном раду и непосредно укључивање у њега; специјалне ситуације; заједничке активности за које сви имају интерес (нпр. сакупљачке активности, прављење нечега, добротворне акције, довођење дворишта у ред и сл.); заједнички изласци (посете позоришту, одлазак на концерт, у шетњу и сл.) и празници и прославе;

- сарадња установе и породице треба да се одвија плански и систематски, током читаве године, са јасно формулисаним задацима и утврђеном динамиком њиховог остваривања, уважавајући спонтане потребе и иницијативе које крећу како од васпитача тако и од родитеља;

- потребно је и да се изврши број представника родитеља непосредније укључи у управљање установом (савет установе и сл.) и доприноси решавању проблема који се јаве у њој, успостављајући тако везу са осталим факторима у друштвеној заједници.

б) Сарадња са школом

Захтев за обезбеђивање континуитета између предшколског и основношколског васпитања и образовања не значи њихово поистовећивање. Он се односи на неопходност да у раду са предшколском децом буде антиципирано оно што их очекује кад пођу у школу. Васпитач у свом деловању мора узимати у обзир оно што ће му следити, као што учитељ треба да буде свестан онога што је претходило његовом раду. Учитељ и васпитач морају познавати карактеристике развоја деце коју васпитавају и образују, као полазну тачку како за дугорочно планирање, тако и свакодневни рад.

Посебна пажња треба да се посвети организацији завршне године у предшколском и прве године у основном васпитању и образовању. Њоме треба да се омогући успешан прелаз из једне институције у другу, као и да се олакша напредовање деце која имају извесне тешкоће.

Основни захтев за успешну сарадњу је да она мора бити обострана и двосмерна: школа треба да буде припремљена да прихвати децу из предшколске установе, а установа да их припрема за школу. Сарадња треба да се одвија на свим нивоима, почев од директора установе школе, преко педагошко-психолошких служби, васпитача и учитеља, све до предшколске деце и ученика. Неопходно је и активно укључивање родитеља у ову сарадњу.

Сарадња између предшколске установе и школе, може да има следеће облике:

- заједнички састанак актива васпитача припремних група и учитеља првог разреда на почетку школске године, ради договора о предстојећој сарадњи и текућим питањима,
- организована и осмишљена посета припремне групе првом разреду основне школе,
- посета учитеља предшколској установи,
- узајамно присуство учитеља, односно васпитача, родитељским састанцима и састанцима стручних актива,
- повремено укључивање васпитача у договоре учитеља и чланова педагошко-психолошке службе школе, односно стручних служби ван школе у вези са ученицима првог разреда,
- заједнички излети, екскурзије, посете, приредбе и манифестације предшколске и школске деце,
- заједничка набавка и коришћење инвентара и опреме,
- заједничко коришћење објеката, терена, разних просторија и др.,
- узајамне посете васпитача и учитеља угледним активностима у предшколској установи и часовима у школи,
- континуирано међусобно информисање стручњака из обе институције (размена документације, нарочито оне која прати дечји развој, методичка саветовања о програму, методама, средствима и другим важним питањима васпитно-образовног рада, лонгитудинално праћење развојних феномена на оба ступња и др.),
- укључивање васпитача у анализу резултата разних психометријских и других мерења у првом разреду, нарочито приликом упоређивања школског успеха са резултатима мерења зрелости и припремљености деце за школу,
- заједнички састанак васпитача и учитеља са родитељима деце која полазе у школу, који се одржава при крају школске године.

в) Сарадња са локалном заједницом

Локална друштвена заједница има посебну улогу у стварању одговарајућих услова за успешно остваривање циљева институционалног васпитања и образовања предшколске деце. Значајно је њено ангажовање у уређивању дворишта и игралишта, обезбеђивању просторија у стамбеним зградама у којима ће се повремено окупљати деца, сале за одржавање приредби, превоза до одређених локација итд.

Предшколске установе могу да окупе децу из своје средине приликом свечаности, изложби дечјих радова и пригодом одређених празника и манифестација. Такође, деца из установе могу да изведу свој програм у просторијама локалне заједнице, радним организацијама, приликом смотри и слетова, јавних наступа, такмичења и др. Вишеструко је значајно њихово учешће у акцијама општијег значаја - прикупљање помоћи за угрожене, довођење неког простора у ред, еколошке акције и сл., као и посете и приредбе у старачким домовима, у одељењима дечје болнице, институцијама за хендикепирану децу, итд.

Од изузетног значаја је и обострана сарадња између предшколске установе и кадровских школа и факултета, стварањем експерименталних група, истраживачких радова, сарадњом у писању приручника, билтена, изради играчака и других васпитно-образовних средстава, итд. Сличну сарадњу треба остварити и са одговарајућим одељењима Министарства просвете.

Значајно место у сарадњи са локалном, па и широм заједницом у осавремењивању васпитно-образовног рада (посебно у богаћењу дечјег социјалног искуства и ширењу културних хоризоната) има сарадња са одговарајућим институцијама као што су завичајни музеј, библиотеке, позориште лутака, галерије уметности, Змајеве дечје игре, зоолошки врт, ауто-мото савез, савез планинара, младих горана, итд. Посебно су корисни одласци деце у шетње и екскурзије до излетишта, националног парка и природних резервата, који омогућавају зближавање са светом природе и изграђивање еколошке културе.

Отвореност предшколске институције према средини у којој живи и ради, подразумева и гостовање књижевника, музичара, глумаца, песника, спортиста и др.

НАЧИНИ И УСЛОВИ ОСТВАРИВАЊА ОСНОВА ПРОГРАМА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА ДЕЦЕ УЗРАСТА ОД ТРИ ДО СЕДАМ ГОДИНА НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Организација васпитно-образовног рада

Остваривање Основа програма може се организовати у:

- предшколској установи (објекту) или у појединим васпитним групама, на језику националне мањине, уз комбиновање са свакодневним краћим активностима на српском језику,
- предшколској установи (објекту) или у појединим васпитним групама на српском језику у којима су и деца националне мањине, уз комбиновање са активностима на језику националне мањине,
- предшколској установи (објекту), или у појединим васпитним групама у којима се одвија двојезични васпитно - образовни рад (српски језик националне мањине).

Организациони облици бирају се на основу конкретних услова у свакој датој средини (двокултурној, вишекултурној, где је већина популације српска или мањинска и сл.), опредељења родитеља, етнојезичког састава васпитне групе и почетног нивоа познавања српског, односно, мањинског језика.

Организација васпитно-образовног рада треба да:

- осигура међусобну толеранцију, разумевање и једнако уважавање свих култура,
- доприноси међусобном упознавању и прожимању култура,
- подједнако уважава културу и језик свих националних и културних група,
- у животу и раду у васпитној групи укључује родитеље деце свих националних група,
- развија активан однос са локалним социјално-културним окружењем, које карактеришу националне и културне групе (школе, музеји, културно-историјски споменици, културне установе, медији итд.),
- обухватити производе свих националних и културних група (опрема, дидактички материјал - књиге, аудио и видео касете, дечји листови, играчке, узорци националне одеће, специфичности уређења ентеријера, специфичности националне кухиње итд.).

Организација васпитно-образовног рада захтева сталну сарадњу васпитних група које организују рад на српском језику и оних које тај рад организују на језицима националних мањина, као што су:

- узајамне посете,
- заједничке васпитно-образовне активности,
- заједничке културне манифестације и приредбе на којима су заступљени елементи обеју култура (народне песме и игре, дечје игре, књижевност за децу, народни обичаји, модерна култура за децу),
- братимљења појединих васпитних група (предшколских установа),
- присуствовање (или учествовање) деце на културним манифестацијама које су прилагођене предшколској деци,
- посећивање културно специфичних амбијената (породичног домаћинства, занатских радионица, програма КУД и сл.

Принципи за избор садржаја

Програмски садржаји треба да осигурају остварење дефинисаних циљева и да буду прилагођени развојним и узрасним могућностима деце.

При избору програмских садржаја посебно треба водити рачуна о следећим принципима:

- национална култура мањина треба да обухвати савремену културу за децу која се ствара унутар националне мањине или у матичној земљи и не сме да буде сведена само на фолклор,
- усвајање матерњег језика и националне културе не сме да води децу у изолацију,
- усвајање елемената националне културе и језика, треба да допринесе увиђању богатства културних и језичких вредности и увиђању заједничких елемената у свим културама и језицима,
- усвајање елемената националних култура треба да покаже прожимање и међусобне утицаје своје културе и културе других народа из окружења (језичке позајмице, позајмице у култури одевања и исхране, сродни музички и играчки мотиви и сл.).

Могући извори програмских садржаја

Приликом програмирања рада треба се оријентисати на следеће изворе:

- а) матерњи језик,

б) културну баштину (наслеђе) националне мањине: народне песме, плесови прилагођени предшколском узрасту, народна проза и поезија (бајке, басне, песме, пословице и изреке), комична народна култура, мотиви и легенде, традиционалне дечје игре и играчке, народни обичаји, народна ликовна уметност, народно занатство и друга умења и вештине,

в) модерну културу за децу, дечју литературу, музику, модерне плесове, модерне дечје игре, медијска продукција за децу: ТВ и радио емисије, филмове за децу (уметнички, едукативни, цртани), дијафилмови и сл.,

г) елементе културе одраслих: сусрети са одабраним делима уметничке културе - ликовне, књижевне и др. - посебно ако су исказана у медијима као што су филм, музика, позориште и сл.,

д) елементе националне историје мањине и земље у којој живе: музеји, културно-историјски споменици, филмовани историјски догађаји, приче о истакнутим историјским личностима (легенде о њима) и сл.,

ђ) елементе религијске културе прилагођене узрасту деце: обичаји, митови и легенде, моралне поуке и сл.

Остваривање Основа програма подразумева следеће:

а) васпитно-образовни рад се не може свести само на реализацију програмских садржаја, него мора да се угради у укупну организацију васпитног рада (ентеријер и опрема предшколске установе, обезбеђивање одговарајућег дидактичког материјала и васпитних средстава, развијање односа са културно специфичним окружењем предшколске установе, укључивање родитеља, обезбеђивање континуитета васпитног деловања породице и установе и др.),

б) од темељног је значаја изграђивати атмосферу у васпитној групи (предшколској установи) у којој ће владати толеранција за разлике, уважавање свих културних специфичности и у којој ће се неговати комуникација деце из различитих националних и културних група,

в) за деловање у том духу је најважнији васпитач, коме треба обезбедити и стално стручно усавршавање за овај делокруг рада,

г) ради провере успешности остваривања Основа програма неопходан је и механизам евалуације процеса и ефеката (снимање почетне социолингвистичке ситуације, праћење напредовања деце у комуникативним способностима на српском и националном језику, праћење процеса усвајања елемената већинске и мањинске културе и процеса прожимања култура, праћење процеса формирања ставова, толеранције и разумевања међу децом из различитих националних, културних и језичких група).